

Georges Politzer

Principis elementals de filosofia

Traducció i pròleg de Joan Palomares

SEMBRA
LLIBRES

Pròleg de Joan Palomares

2020, VALÈNCIA CIUTAT

A vuitanta anys de l'ocupació nazi d'aquell París modern i pròsper, volem donar llum a la figura de Georges Politzer, una de les grans de l'univers intel·lectual europeu del període d'entreguerres. De la fornada de Freud, Péri, Solomon, Lacan i Lefebvre, un dels que no va sobreviure al tercer Reich. Una vida de paraules i fets, de teoria i pràctica, que tenia encara molta metxa el dia del seu assassinat.

Psicòleg de formació, va anar molt més enllà de les fronteres acadèmiques d'aleshores. Va formar part dels debats d'avantguarda amb més transcendència, en els quals s'intentaven conciliar les explicacions psicològiques i sociològiques. La psicoanàlisi, la relativitat i el marxisme, totes elles teories adolescents, maduraven en un continent en flames, marcades per l'odi forassenyat i ferotge que lladrava i mossegava als intel·lectuals jueus. Aquell moment d'idees fèrtils va anar gestant el naixement d'una bona part del pensament sociològic crític actual.

Aquest text —esclaridor i concís— esdevé un viatge per la història de la filosofia i les ciències, des de l'òptica d'un jove somiador que s'adreça a les classes populars per descobrir-los una nova forma d'entendre el món a la Universitat Obrera de París. Entre línies es palpa l'efervescència d'aquella Europa «desbruixolaritzada» que serveix al lector com un bon passaport a l'univers del marxisme i els seus orígens intel·lectuals. Encara avui dia el pensament de Marx, o millor, els pensaments que ha fet possible l'obra de Marx: el marxisme, es reafirma com un univers d'idees, preguntes i

conclusions que tenen una immensa influència en quasi tots els racons del món. Cal subratllar que aquestes idees, i sobretot els seus mètodes d'anàlisi, a pesar dels anys arriben als nostres dies amb una vigència formidable.

La nostra llengua, com totes les parlades i escrites en aquest planeta, és una forma única d'expressar, entendre i sentir el món. Són ben conegudes les dificultats i mancances a les quals s'ha enfrontat el valencià. Arriba per fi a les nostres lletres, com una gota més, un clàssic d'aquella Europa en guerra amb ella mateixa, un llibre que ha inspirat diverses generacions de tots els continents, que no farà més que enriquir el nostre coneixement sobre la història de les idees. Aquesta nova edició, la primera en català, és una prova irrefutable del fet que aquell afusellament sols va ser un intent de silenciar aquell crít generacional.

D'entre tots els missatges i rerefons de pes en el discurs de Politzer, m'agradaria destacar una de les seves conviccions més profundes: el pensament crític i la ciència són una unitat indissoluble, són com pregunta i resposta. Una conclusió que, malgrat l'evolució en els temps que vivim, encara continua sense asseure's del tot en el pensament comú.

Aquest és el nostre homenatge a Politzer vuit dècades després d'aquells dies obscurs. Recordem aquell jove enèrgic, alegre i progressista que no va acatjar el cap ni tan sols quan li van posar el fusell davant dels nassos.

Introducció

- I.** Per què hem d'estudiar la filosofia?
- II.** És difícil l'estudi de la filosofia?
- III.** Què és la filosofia?
- IV.** Què és la filosofia materialista?
- V.** Quines són les relacions entre el materialisme i el marxisme?
- VI.** Campanyes de la burgesia contra el marxisme.

I. Per què hem d'estudiar la filosofia?

En el transcurs d'aquesta obra ens proposem presentar i explicar els principis elementals de la filosofia materialista.

Per què? Perquè el marxisme està íntimament lligat a una filosofia i a un mètode: els del materialisme dialèctic. És indispensable, doncs, estudiar aquesta filosofia i aquest mètode, tant per a comprendre bé el marxisme i refutar els arguments de les teories burgeses, com per començar una lluita política eficaç.

En efecte, Lenin ha dit: «Sense teoria revolucionària no hi ha moviment revolucionari». Això vol dir en primer lloc que cal vincular la teoria amb la pràctica.

Què és la teoria? És el coneixement de les coses que volem realitzar.

Què és la pràctica? És el fet de realitzar. Per exemple, la indústria, l'agricultura realitzen, és a dir, fan entrar a la realitat certes teories (teories químiques, físiques o biològiques).

Es pot ser només pràctic; però aleshores es realitza per rutina. Es pot ser només teòric; però llavors el que es concep sovint és irrealitzable. Cal, doncs, que hi hagi vinculació entre la teoria i la pràctica. Tot el problema està en saber quina ha de ser aquesta teoria i quina ha de ser la seva vinculació amb la pràctica.

Creiem que el militant obrer necessita un mètode d'anàlisi i de raonament exacte per poder realitzar una acció revolucionària exacta. Necessita un mètode que no sigui un dogma que li proporcioni solucions fetes, sinó un mètode que tingui en compte circumstàncies i fets que mai són els mateixos, un mètode que no separi mai la teoria de la pràctica, el raonament de la vida. Ara bé, aquest mètode està contingut en la filosofia del materialisme dialèctic, base del marxisme, que ens proposem explicar.

II. És difícil l'estudi de la filosofia?

Es creu generalment que l'estudi de la filosofia és inaccessible per als obrers i que és un camí ple de dificultats ja que necessita coneixements especials. Cal reconèixer que la manera com s'han redactats els manuals burgesos presenta unes dificultats que en fan impossible la comprensió a molts lectors.

No negarem les dificultats que comporta l'estudi en general, i les de la filosofia en particular. Però aquestes dificultats són perfectament superables i es deuen sobretot al fet que es tracta de conceptes nous per a molts dels nostres lectors.

Des de l'inici, determinant les coses amb precisió, us convidarem a repensar certes definicions de paraules que, en el llenguatge corrent, estan un poc desvirtuades.

III. Què és la filosofia?

Vulgarment s'entén per filòsof: o bé el que viu als núvols, o bé el que pren les coses pel seu costat bo, el que «no es fa mala sang per res». Per contra, el filòsof és el que vol donar respostes precises, buscar una explicació als problemes de l'univers (d'on procedeix el món?, o cap on anem? etcètera), per tant, el filòsof s'ocupa de moltes coses, i, al revés del que es diu «es preocupa molt de tot».

Direm doncs, per definir la filosofia, que vol explicar l'univers, la natura, *que és l'estudi dels problemes més generals*. Els problemes menys generals són estudiats per les ciències. La filosofia és, aleshores, una prolongació de les ciències.

Afegim de seguida que la filosofia marxista dona una solució a tots els problemes, i que aquesta solució procedeix del que s'anomena: el materialisme.

IV. Què és la filosofia materialista?

Pel que fa a aquest concepte, hi ha també una confusió que immediatament hem d'assenyalar: vulgarment s'entén per

materialista el que no pensa més que a gaudir dels plaers materials. Jugant amb la paraula materialisme –que conté la paraula matèria– s’ha arribat així a donar-li un sentit completament fals.

Quan estudiem el materialisme, en el sentit científic de la paraula, cal donar-li de nou la seva significació real, ja que ser materialista no impedeix, com veurem, tenir un ideal i combatre per fer-lo triomfar.

Hem dit que la filosofia vol donar una explicació als problemes més generals del món. Però en el transcurs de la història de la humanitat, aquestes explicacions no sempre han estat les mateixes.

Els primers homes tractaven d’explicar la naturalesa, el món, però no podien. El que permet explicar el món i els fenòmens que ens envolten són les ciències; ara bé, els descobriments que han permès el progrés de les ciències són molt recents.

La ignorància dels primers homes era un obstacle en les seves investigacions. Per això, en el transcurs de la història, a causa d’aquesta ignorància, veiem aparèixer les religions, que també volen explicar el món. L’expliquen mitjançant les forces sobrenaturals. Però aquesta és una explicació anticientífica. A poc a poc, en el transcurs dels segles, es desenvoluparà la ciència. Els homes tractaran d’explicar el món pels fets materials, partint d’experiències científiques i d’ací, d’aquesta voluntat d’explicar les coses per la ciència, neix la filosofia materialista.

En les pàgines següents estudiarem què és el materialisme; però, des d’ara, hem de tenir present que *el materialisme no és altra cosa que l’explicació científica de l’univers*.

Estudiant la història de la filosofia materialista veurem com d’àrdua i difícil ha estat la lluita contra la ignorància. Hem de comprovar, d’altra banda, que en els nostres dies aquesta lluita no ha acabat encara, ja que el materialisme i la ignorància continuen coexistint, l’un al costat de l’altre.

En el transcurs d’aquest combat hi van intervenir Marx i Engels. Havent comprès la importància dels grans descobri-

ments del segle XIX, van permetre a la filosofia del materialisme fer enormes progressos en la explicació científica de l'univers. Així va néixer el materialisme dialèctic. Després, van ser els primers a comprendre que les lleis que regeixen el món també permeten explicar la marxa de les societats; van formular així la cèlebre teoria del materialisme històric.

En aquesta obra ens proposem estudiar, en primer lloc, el materialisme; després, el materialisme dialèctic i, per últim, el materialisme històric. De moment, anem a explicar les relacions entre el materialisme i el marxisme.

V. Quines són les relacions entre el materialisme i el marxisme?

Podem resumir-les de la manera següent:

1. La filosofia del materialisme és la base del marxisme.
2. Aquesta filosofia materialista, que vol donar una explicació científica als problemes del món, progressa amb el transcurs de la història al mateix temps que les ciències. Per tant, el marxisme prové de les ciències, es basa en elles i evoluciona amb elles.
3. Abans de Marx i Engels va haver-hi filosofies materialistes, en diverses ocasions i amb diferents formes. Però al segle XIX, quan les ciències van donar un gran pas endavant, Marx i Engels van renovar aquest vell materialisme partint de les ciències modernes i ens van donar el materialisme modern que es diu *materialisme dialèctic*, i que és la base del marxisme.

Veiem, per aquestes breus explicacions, que la filosofia del materialisme, contràriament al que s'ha dit, té una història. Aquesta història està íntimament lligada a la història de les ciències. El marxisme, basat en el materialisme, no ha sorgit del cervell d'un sol home. És la continuació del vell materialisme

que ja estava molt avançat amb Diderot. El marxisme és l'expansió del materialisme desenvolupat pels enciclopedistes del segle XVIII, enriquit pels grans descobriments del segle XIX. El marxisme és una teoria viva i, per mostrar de quina manera encara els problemes, donarem un exemple que tothom coneix: el problema de la lluita de classes.

Què pensa la gent sobre aquesta qüestió? Uns creuen que la defensa del pa no té res a veure amb la lluita política. D'altres, que n'hi ha prou amb sortir al carrer a exercir la violència negant la necessitat d'organitzar-se. D'altres, encara, pretenen que només la lluita política dona la solució a aquest problema.

Per al marxisme, el problema de la lluita de classes comprèn:

- a) La lluita econòmica.
- b) La lluita política.
- c) La lluita ideològica.

El problema ha de ser plantejat simultàniament, doncs, en els tres terrenys.

a) No es pot lluitar pel pa (lluita econòmica) sense lluitar per la pau (lluita política) i sense defensar la llibertat (lluita ideològica).

b) Passa el mateix pel que fa a la lluita política, que des de Marx s'ha transformat en una veritable ciència: cal tenir en compte alhora la situació econòmica i els corrents ideològics.

c) Quant a la lluita ideològica, que es manifesta per la propaganda, estem en l'obligació de tenir en compte, perquè sigui eficaç, la situació econòmica i política.

Veïem, doncs, que tots aquests problemes estan vinculats, i que no es pot prendre una decisió davant qualsevol aspecte d'aquest gran problema que és la lluita de classes (en una vaga, per exemple) sense prendre en consideració cada aspecte del problema i el conjunt del problema mateix.

Així doncs, aquell que sigui capaç de lluitar en tots els terrenys donarà al moviment la millor direcció.

Veiem com comprèn un marxista aquest problema de la lluita de classes. A més, en la lluita ideològica que hem de sostenir tots els dies, ens trobem davant de problemes difícils de resoldre: immortalitat de l'ànima, existència de Déu, orígens del món, etcètera. El materialisme dialèctic ens donarà un mètode de raonament que ens permetrà resoldre tots aquests problemes, així com desemascarar totes les campanyes de falsificació del marxisme que pretenen completar-lo i renovar-lo.

VI. Campanyes de la burgesia contra el marxisme

Aquests intents de falsificació venen de molts fronts diferents. Es tracta d'aixecar contra el marxisme als autors socialistes del període premarxista (anterior a Marx). És així com s'utilitza molt sovint els «utopistes» contra Marx. Altres utilitzen a Proudhon; altres s'inspiren en els revisionistes d'abans de 1914 (refutats aquests magistralment per Lenin). Però el que cal subratllar és la campanya de silenci que fa la burgesia contra el marxisme. Ho han fet tot en particular per impedir que sigui coneguda la filosofia materialista en la seva forma marxista. En aquest sentit, és particularment sorprenent el conjunt de l'ensenyament de la filosofia tal com s'imparteix a França.

Durant l'ensenyança secundària s'ensenya la filosofia. Però es pot seguir tota aquesta ensenyança sense assabentar-se que hi ha una filosofia materialista elaborada per Marx i Engels. Quan en els manuals de filosofia es parla de materialisme (perquè no tenen més remei que parlar-ne) sempre tracten el marxisme i el materialisme d'una manera separada. Es presenta el marxisme en general, únicament com una doctrina política, i quan es parla de materialisme històric, no es relaciona amb la filosofia del materialisme; finalment s'ignora per complet tot el que té a veure amb el materialisme dialèctic.

Volem demostrar, per la nostra part, que el marxisme constitueix una concepció general, no només de la societat,

sinó també del mateix univers. És inútil, doncs, contràriament al que pretenen alguns, lamentar que el gran defecte del marxisme sigui la seva falta de filosofia.

També és cert que, malgrat aquesta campanya de silenci, malgrat totes les falsificacions i precaucions preses per les classes dirigents, el marxisme i la seva filosofia comencen a ser cada vegada més coneguts.